

Adress

B

Kjell Jørgensen,
Boks 138,
Brøholt skogen,
3430 Spikkestad.

Kontingenten for 1986

Det går rykter om at historielagets kasserer vurderer å ta nye metoder i bruk for å få inn kontingenten. Ja, slik ser det i hvert fall ut på tegneserien ovenfor.

Har du betalt kontingenten for 1986?

Hvis ikke, legg turen om postkontoret snarest. Postgiroinnbetalingskort for kontingent for 1986 ble sendt medlemmene sammen med Bygdemagasinet nr. 4, Mai -86. Har kortet kommet bort for deg, så minner vi om adressen:

Røyken historielag, 3440 Røyken
Postgironr. 3200896. Og kontingenten er 30 kr.

- gjennom

Røyken Historielag

blir du kjent i bygda di -

BYGDEMAGASINET

NR 5

AUGUST

1986

Stedet Slemmestad
og sementproduksjonen
der er hovedemne i
denne utgaven av
Bygdemagasinet.

Bygdemagasinet

Prestegårdsjordet 8, 3440 Røyken

Organ for Røyken historielag

Redaktør: Ole Sønju, Prestegårdsjordet 8,
3440 Røyken, tlf. 85 41 38

Innhold	side
1987 - formannskapslovene 150 år	1
- i anledning kommunejubileet	2
Ei bygd i vekst	3
Forhandlingsprotokoll fra 1837	4
Ordførerrekken	4-5
Svenske innvandrere i Røyken	5
Litt historikk omkring Kornmagasinet	6-8
Lover for Røyken Historielag	8-9
Fra besøket i Konnerudgruvene	10-11
Vi ser tilbake	12
Skoger Historielags symbol	12
Slemmestad og cementen	13-15
Cassa-Bog	15
Reglement for Arbeiderne	midtsidene
Navnet	18
Slemmestad anno 1925	18-20
Skulptur	21
Slemmestadfotos fra året 1892	22-23
Til London som sædvanlig	24
Sement i tønner	25-26
Lokalhistorisk stoff om Slemmestad	27
Sande prestegård	28
Ole Høiland - også i Røyken	29
Nye medlemmer	30
Gjerdalsangen	30-31
Meieridrift: RØYKEN FØRST UTE	32
Kurs i slektsgransking/tyding av gotisk håndskrift	nest siste omslagsside
Høstturer	nest siste omslagsside
Kontingenten for 1986	siste omslagsside

(Redaksjonen avsluttet 15. august 1986)

1987 - formannskapslovene 150 år

I 1837 ble de såkalte formannskapslovene vedtatt. Dermed var det kommunale selvstyre en realitet og det tradisjonelle eneveldet var definitivt slutt. Selvom de første formannskapsmedlemmene rett nok var embetsmenn og velstående selveiende bønder, var vi i økende grad blitt "herrer i eget hus". Vi har m.a.o. fått de politikere vi fortjener

I anledning jubileet har Røyken kommune opprettet en jubileumskomite. Denne har bl.a. vedtatt å trykke opp igjen Røykenboka, som A. Killingstad gav ut i 1928. Dessuten er det meningen å gi ut en trykksak til samtlige husstander i bygda. Og sist, men ikke minst er historielaget forespurt om vi kan holde en jubileumsutstilling på Kornmagasinet sommeren 1987. Utstillingen bør vise et tverrsnitt av liv og virke i Røyken gjennom tidene. For å klare dette trenger vi:

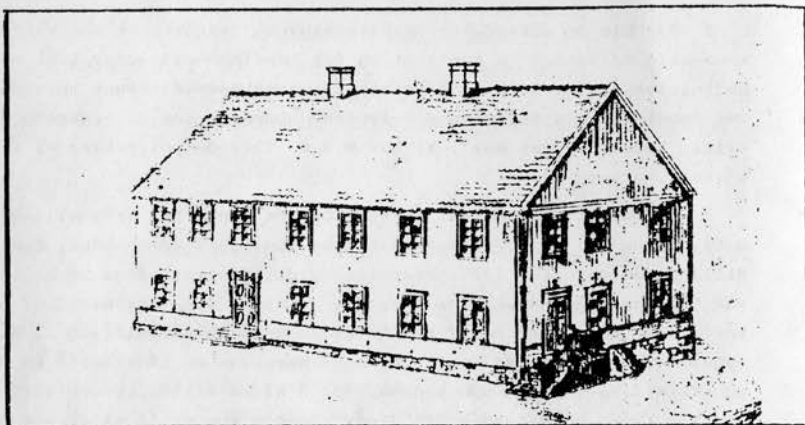
1) Alle typer gjenstander fra "igår", enten som utlån eller som gave til en permanent bygdesamling. Det kan være gjenstander som har vært brukt på gården, i skogen, på sjøen eller av ulike håndverkere eller i industri (skomakere, salmakere, tømrere, smeder, slaktere, steinhuggere, isskjærere o.s.v.) Alt som har tilknytning til kvinners arbeid bør være med (baking, matlagning, spinning, veving, sying, klesvask, barnestell o.s.v.) Og barna må vi ikke glemme, (leker, klær, skolesaker o.s.v.) Bildemateriale og skriftlig materiale vil være av stor interesse, kanskje spesielt med tanke på røykenbøringen i fest- og fritidssammenheng (kor, korps, ulike foreninger)

I utgangspunktet er alt av interesse også det du tror ikke har noen verdi i denne sammenhengen. Vi har opprettet en egen "museumskomite" som vil vurdere hva som kan benyttes. Ta kontakt med redaksjonen eller formannen (Terje Martinsen, tlf. 856111) dersom du har noe du tror kan være av interesse.

2) Vi trenger også kapital og økt dugnadsinnsats fra medlemmene slik at vi kan få Kornmagasinet i den stand vi gjerne vil presentere det våren 1987. Til nå er det 3-4 mann som i hovedsak har dratt dugnadslasset, og pr. dato er det nedlagt 1800 timer. Det er selvsagt ikke noe krav at alle skal bidra like mye, men alle monner drar - og alle forbindelser og gode ideer teller.

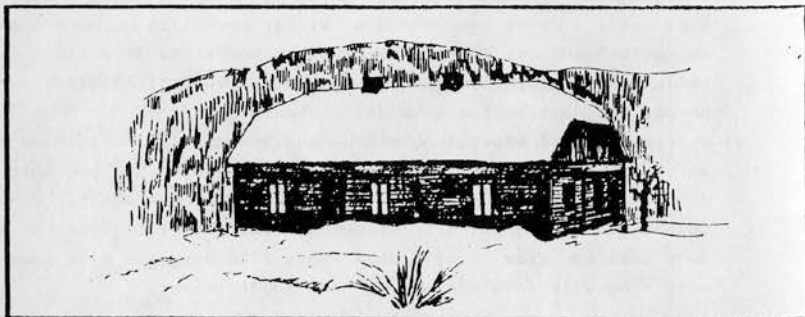
Terje Martinsen.

- i anledning **kommunejubileet**

Bildet over viser hovedbygningen på Grini gård. Kommunestyrets møter ble avviklet her fra 1837 til ut i 1860-årene. Stedet hadde fra før gjort tjeneste som gjestegiveri og skysstasjon. Bygningen var oppført i 1820 og hadde ei grunnflate på hele 280 m². Den ble revet i 1896.

Bildet under viser hovedbygningen på Bjørnstad hvor de folkevalgte holdt sine møter fra 1860-årene fram til 1892 da man flyttet til stasjonsområdet. Bygningen på Bjørnstad ble revet i 1921.

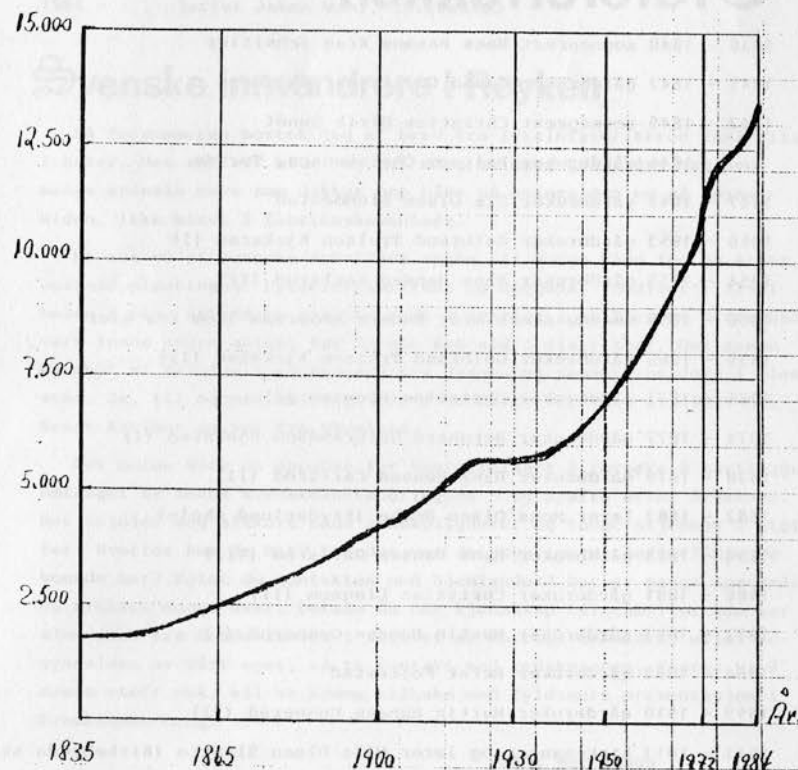
Illustrasjoner fra Røykenboka

Øi bygd i vekst

Vi har valgt å illustrere befolkningsutviklingen i Røyken de siste 150 år ved hjelp av en enkel grafisk fremstilling.

I 1835 viser folketellingen at 1.814 personer var bosatt i bygda vår. Det var bare en beskjedne vekst i folketallet de par første 10-år etter at vi fikk kommunalt selvstyre. Videre var økningen noe sterkere frem til depresjonen i 1920-åra. Krigsårene 1940 - 45 dempet også all vekst. Folketallet i 1920 var 5.514 og økte bare til 5.923 i fredsåret 1946. Siden den gang har utviklingen vært nærmest eksplosiv. Folketellingen for 1984 viser at 13.460 mennesker var bosatt i bygda vår.

Folkemengde

Forhandlingsprotokoll fra 1837

I Røykenboka fra 1928 fortelles det at den kommunale forhandlingsprotokoll fra 1837 er kommet bort. Det viser seg imidlertid at den arverdige gamle bok er i god behold og Bygdemagasinet har selv tatt den i øyesyn.

Vi tenkte å gjengi en smakebit av boka og tok i den anledning kontakt med formannskapssekretær/tiltakssjef Per Ølstad i Røyken kommune. Der fikk vi opplyst at boka for tiden befinner seg i Statsarkivet for tyding. Dette materialet er en viktig del av vår lokale historie som vi lover å komme tilbake til i våre spalter senere.

Ordførerrekken

- 1838 - 1840 sogneprest Hans Pasmus Krag Schnitler
- 1841 - 1842 gårdbruker Amund Gulliksen Hekleberg
- 1842 - 1845 sogneprest Christian Ulrik Sundt
- 1846 gårdbruker Baltzer Christensen, Torvøe
- 1847 - 1849 gårdbruker Ole Olsen Slemmestad
- 1850 - 1853 gårdbruker Gulbrand Trulsen Kjekstad (I)
- 1854 - 1855 gårdbruker Hans Hansen Carlsrud (I)
- 1856 - 1858 omgangsskolelærer Anders Andersen (kom fra Lier)
- 1859 - 1865 gårdbruker Gulbrand Trulsen Kjekstad (II)
- 1866 - 1873 gårdbruker Christian Lingsom (I)
- 1874 - 1877 gårdbruker Bernhard Gulbrandsen Kjekstad (I)
- 1878 - 1879 gårdbruker Hans Hansen Carlsrud (II)
- 1882 - 1883 lærer Mons Olsen Rothe (Frydenlund skole)
- 1884 - 1885 gårdbruker Hans Hansen Carlsrud (III)
- 1886 - 1891 gårdbruker Christian Lingsom (II)
- 1892 - 1893 gårdbruker Martin Hansen Gunnerud (I)
- 1894 - 1898 gårdbruker Bernt Follestad
- 1899 - 1910 gårdbruker Martin Hansen Gunnerud (II)
- 1911 - 1913 kirkesanger og lærer Nils Olsen Slaatto (Kirkebygda skole)

- 1914 - 1940 kirkesanger og lærer Jon Leira (I) (først Frydenlund, senere Kirkebygda skole)
- 1940 - 1944 gårdbruker Sven Enger, Røyken
- 1944 - 1945 sagmester Nils Wang, Røyken
- 1945 Jon Leira (II)
- 1945 - 1951 reparatør Eugen Olsen, Slemmestad
- 1952 - 1975 vaktmester Thorleif Nilsen, Røyken
- 1976 - 1977 regnskapssjef Jarle Wahl, Spikkestad (I)
- 1978 - 1979 Trygve Johnsen, Aros
- 1980 - 1983 regnskapssjef Jarle Wahl, Røyken (II)
- 1984 - jurist Jakob Wahl, Spikkestad

Svenske innvandrere i Røyken

På forsommeren mottok jeg et brev fra lokalhistorikeren Karl Nilsen i Asker. Han skriver bl.a. at det mang en gang har slått ham hvor mange svenske navn som dukker opp både på Askersiden og på Røyken-siden, ikke minst i fabrikkssammenheng.

Nå vet vi at svenske arbeidere søkte til Norge både før og etter unionsoppløsningen. Fyrstikkfabrikken på Heggedal (nedlagt i 1895) hadde f.eks. arbeidere som var født i Sverige - og fler av disse hadde vært innom andre anlegg før de slo seg ned i distriktet. Det samme kjenner vi til for steinhuggere fra Hyggen og sementarbeidere i Slemmestad. Ja, til og med møllergutten i Grodalen fra 1918 til 1927 het Ernst Karlson og var fra Värmland.

Det burde være en oppgave for historielaget å forsøke å kartlegge omfanget av denne svenskeinnvandringen - og spørre etter årsakene. Det skjuler seg sikkert både vanskeligheter og tunge skjebner i stoffet. Hvorfor kom de hit? Hvordan var det Sverige de forlot? Ble de boende her? Holdt de kontakten med hjemlandet? Det er mange spørsmål og sikkert mange svar. Dersom du har kjennskap til familier som har sine aner fra broderlandet i sluttet av forrige århundre, eller begynnelsen av vårt eget, så ta kontakt med redaksjonen. Klarer vi å samle stoff nok, vil vi komme tilbake med fylldigere presentasjon i årboksammenheng.

Terje Martinsen

Litt historikk omkring Kornmagasinet

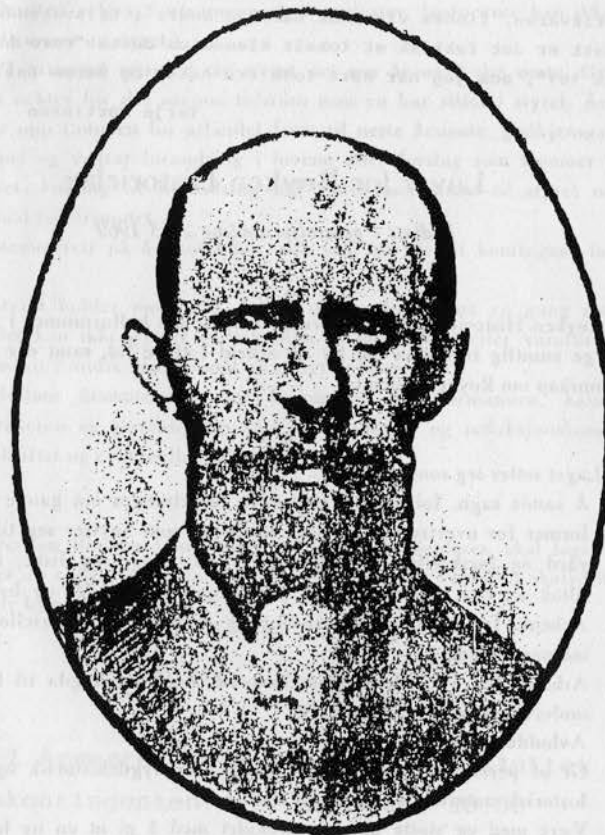
Eldre røykenbøringer stusser av og til når vi nevner Kornmagasinet. Er det Magasinbua, du mener? Kønnbua eller bare Bua er også nevnt. I seinere år har også betegnelsen Elverkslagret vært brukt. Kjært barn har mange navn, heter det - og ofte kan de gi en pekepinn om skiftende bruk og virksomhet.

Etter hva vi har fått opplyst var det Adam Henriksen fra Bødalen som bygde Kornmagasinet i 1915. Bakgrunnen for dette var en sentral forordning under første verdenskrig der kommunene ble pålagt å etablere et provianterings-/kriselager for korn og andre matvarer. I mange tilfeller ble de gamle kornmagasinene brukt til dette formålet, men i Røyken var magasinet nedlagt i 1870 åra, og pengene etter dette hadde gått til skolevesenet i bygda. I mange andre kommuner ble kornmagasinene endel av startkapitalen til de første sparebankene. Slik var det i nabokommunene Hurum og Asker.

Våren 1985 kunne Reidar Bjørnstad fortelle at han som ung gutt var med å kjøre mjølsekker fra Røyken stasjon til Kornmagasinet. Det var under første verdenskrig. Under andre verdenskrig ble som kjent radioapparatene inndratt. I Røyken ble de lagret i Kornmagasinet. Nå har jeg hørt at ikke alle fikk tilbake sine apparater etter krigen. En mulig årsak kan være hva en kar fra Heggedal fortalte meg for endel år tilbake: Han og faren var på jakt etter et apparat til illegal lytting på London. De syklet i nattens mulm og mørke til bua på Grette, brøt seg inn og stjal apparater der!

Siden tidlig på 50-tallet har Røyken kommune benyttet huset til kontorer og lager for elektrisitetsverket. Bygningen ble dengang ominnredet med 4 isolerte rom, to i hver etasje - og nye vinduer og ei dør nordover ble satt inn. Dette arbeidet ble utført av byggmester Otto Graff.

Vedlikeholdet har det vært så som så med. Under skrape- og malingsarbeid i sommer fant Sverre Hella noe avispapir sammen med kitt i en sprekk. Etter nitidig gransking fant han ut av avisbitene skrev seg fra juni 1939, og det ser ikke ut til at huset har vært malt senere. Noe reparasjon har tydeligvis vært gjort på taket (selvom det ikke så slik ut da restaureringsarbeidet startet). På baksiden av en av de flate Spikkestadsteinene var det risset inn initialier og årstallet 1947.

Byggmester Adam Henriksen
fra Bødalen bygde Kornma-
gasinet i krigsåret 1915.

Selve bygningen er utført i en sveitserstil. Dette var en svært vanlig utforming å både store og små hus fra 1870-80 åra og fram til 1929. Men stabbur i denne størrelsen (ca. 130 m² grunnflate) finnes det ikke mange av her i landet. Etter hva vi har fått opplyst hos Riksantikvaren, finnes visstnok bare to andre i tilsvarende format. Sånn sett er det faktisk et lokalt klenodium dette "rare huset ved riksvei 167", som jeg har hørt folk fra Asker og Bærum kalle det.

Terje Martinsen

Love for Røyken Historielag

Vedtatt i generalforsamling 26/3 1969

§ 1.

Røyken-Historielag har til formål å verne om kulturminner i Røyken, berge muntlig tradisjon om liv og arbeid i eldre tid, samt øke og spre kunnskap om Røykens fortid.

§ 2.

Laget setter seg som oppgaver:

- Å samle sagn, folketoner, stedsnavn, beretninger om gamle skikker, former for overtro og all slags tradisjon som knytter seg til ætt og gård og forskjellige næringsveger, jakt, fangst og fiske, industri-tiltak o.s.v. i samarbeid med Landslaget for bygde- og byhistorie.
- Arbeide for registrering, samling og verning av materielle kulturminner i bygda.
- Arbeide for å skaffe skolene historisk stoff om bygda til bruk for undervisningen i heimstadliere.
- Avholde bygdestevner.
- Gi ut periodiske skrifter som inneholder bygdehistorisk og slekts-historisk materiale og verdifull tradisjon.
- Være med og støtte opp om arbeidet med å gi ut en ny bygdebok for Røyken.

§ 3.

Medlem av laget kan enhver bli som betaler kr. 10.— i årspenger, skoleelever kr. 5.—.

§ 4.

På årsmøtet som holdes innen utgangen av mars måned skal det velges

et styre på 5 medlemmer, formann, varaformann, kasserer, sekretær og et styremedlem.

Desuten velges 3 varamenn og 2 revisorer, (sistnevnte kan ikke være medlemmer av styret.)

På årsmøtet uttrer 2, av styret det ene år og 3 det neste. Gjenvalg kan nektes for det samme tidsrum som en har sittet i styret. Årsmøtet drar opp rammen for arbeidet frem til neste årsmøte, godkjenner regnskapet og vedtar forandring i lovene etter forslag som kommer inn til styret. Forslag til lovendring må være innkommet til styret minst 1 måned før årsmøtet.

Stemmerett på årsmøtet har alle som har betalt kontingent for siste år.

Styret holder møte når det er nødvendig, minst en gang om året.

Det kan ikke gjøres vedtak uten at formannen eller varaformannen og minst 2 andre medlemmer av styret er til stede.

Mellom årsmøtene tjener formannen, varaformannen, kassereren, sekretæren og styremedlem som arbeidsutvalg og redaksjonskomite for årsskriftet og eventuelle andre skrifter.

§ 5.

Dersom Røyken Historielag går inn eller oppløses, skal lagets eiendeler av enhver art tillate et fond som har det formål å skaffe Røyken en ny bygdebok.

I årsmøtet 25/3-85 ble det besluttet at årskontingenten skal være kr. 30.00

Del din lokalhistoriske hobby
med fler,
skaff laget fler medlemmer.

Fra besøket i Konnerudgruvene

Gråvær og småregn til tross, et 30-talls medlemmer og andre interesserte fant vegen til Konnerud tirsdag 3. juni. Det var historielagets andre utflukt for året som ble avviklet.

Vi ble ønsket velkommen av Skoger historielags formann Nils Otto Larsen som også var vår omviser. Larsen er også formann i historielagets gruveutvalg. Men først litt om laget.

Skoger historielag ble stiftet i 1975 og har ca. 250 medlemmer. Laget har som formål å verne om kulturminner i Skoger, Konnerud og Strømsgodset sogn samt samle muntlig tradisjon om liv og arbeid i eldre tid. Et eget bygdemuseum er etablert på gården Mellom Borge i Skoger. En teknisk gruppe tar seg av gammelt bildemateriale, mens en amatørteatergruppe oppfører lokalhistoriske skuespill. I disse dager er det arbeidet med etablering av et gruvemuseum i de nedlagte Konnerudgruvene som opptar interessen. Men tilbake til vår kveldsutflukt.

Ole Høiland i Baglien

Første stopp var ved tuftene etter den nedlagte husmannsplassen Baglien. Bare mosegrodd steingjerder vitnet om slitet for utkomme i tidligere tider. På denne plassen bodde det en gang en mann ved navn Ole Teten med tilnavnet "Fjellmann" sammen med sønnen Nils.

I stua i Baglien hadde man et stort hjørneskap med løs bunn som dekket en nedgang til kjelleren. Det var i dette skapet Tetenkarene holdt selveste mestertyven Ole Høiland skjult en tid - mot betaling, selvsagt. For Ole Høiland hadde flust med penger etter å ha ranet Norges Bank. Nå hadde det seg slik at det var utlovet en stor belønning til den som kunne gi opplysninger som førte til at mestertyven ble tatt. Og Tetenkarene lot seg friste. Dermed ble Ole Høiland tatt og satt bak lås og slå på Akershus. Men karene i Baglien fikk ingen belønning - det var nemlig ikke lovlig å skjule en kar som Ole Høiland - - -

I følge sagnet skulle Ole Høiland ha gjemt en stor skatt på den lille husmannsplassen der høyt oppe i lia. Og hvem vet, kanskje ligger den der ennå - - -

Gruvemuseum

Allerede tidlig på 1600-tallet var det geuve drift på Konnerud. Den gang tok man ut jernmalm. Fra 1729 ble det tatt ut sølvholdig blyglans og kobber. Opptil 350 mann var i virksomhet da aktivitetene var på topp. Siste ordinære driftsperiode i Konnerudgruvene var fra 1905 til 1913. En lang kontaktstoll ble drevet fra Baklia inn under Konnerudkollen. Videre ble det anlagt jernbane og vaskeri i Baklia. Herfra ble produktene transportert med taubane ned til Pukerud.

Målet for vår tur var nettopp vaskeriet i Baklia, bare noen hundre meter fra den tidligere husmannsplassen Baglien.

Restene etter et kjempemessig vaskeri støpt i betong står der ennå. Men naturkreftene har tært hardt på betongen i de 80 årene som er gått siden det ble bygget. Omkring gruveinngangen har historielaget murt et fint parti i rød teglstein. Og oppå dette en "nattstigerbolig" i tre. I dag blir dette stort sett bruk som hvile- og spiserom for dugnadsmannskapene i historielaget. Også de fleste av turdeltakerne nøt medbrakt niste og kaffe der.

En lokomotiv- og vognstall med 3 jernbanespor var den andre og mest ruvende bygningen på området. Også denne oppført av teglstein i solid håndverksmessig utførelse. Selve steinen er i sin tid nyttet i en teglverksovn i distriktet, kunne vår guide fortelle.

Flere gruelokomotiver var også på plass i stallen. Og utenfor var gruvevogn og skinnegang lagret. Dette materiellet stammer fra mange kanter av landet.

Foreløpig tillater ikke arbeidstilsynet at turister slippes inn i gruvegangen. Først må en del av taket i gangen sikres. Når dette er gjort vil det bli kjørt gruvetog for det vanlige publikum langt inn i fjellet under Konnerudkollen hvor det også er en stor fjellhall. Alt i alt skal dette anlegget få status som et gruvemuseum - og byen vil ha nok en turistattraksjon å by på.

Fra gruvemuseet i Baklia i Skoger. Til venstre inngangen til gruvene hvor en gruvejernbane vil føre de besøkende til en stor hall dypt inne i fjellet under Konnerudkollen. Nattstigeboligen ses ovenpå inngangspartiet.

Til høyre en lokomotiv- og vognhall med 3 spor. Videre et hensettingsspor for malmvogner.

Vi ser tilbake

"Vi ser tilbake" er titlen på et skrift Skoger Historielag ga ut i forbindelse med sitt 5-års jubileum i 1980. Dette er en meget tiltalende bok på 77 sider med variert historisk stoff og bildemateriale fra det tidligere Skoger herred.

Særlig fornøylelig var det å lese om "Potetpresten i Skogerbygda", sognepresten Erik Frimann som flyttet dit i 1764. Han fikk til slutt daterapå storgården og alt endte i fryd og gammen - Men kjøp boka og les selv - Den koster bare 20 kroner.

"Potetpresten" Erik Frimann lærte folk i Skoger å dyrke poteter, men ble møtt med stor skepsis.

(Illustrasjon fra boka)

Helleristninger samt
skogens trær er valgt
som symbol i
Skoger Historielag

Slemmestad og cementen

Selv om vi på forsiden av bladet skriver at "stedet Slemmestad og cementproduksjonen der er hovedemne - ", betyr ikke det at vi skal gi noen dekkende historisk beskrivelse. Dertil er emnet for stort, og Bygdemagasinet spalter for få. Vi får nøye oss med noen korte glimt. Og vi vil prøve å finne fram til stoff som er mindre kjent for folk flest. Aller først tar vi for oss stedsnavnet Slemmestad. Dernest har vi funnet fram en artikkel forfatteren Rudolf Nilsen skrev i "Norges Kommunistblad" i 1925.

Rudolf Nilsen ble nektet adgang til sementfabrikken på Slemmestad. Men det gjorde ikke Bygdemagasinet medarbeider. Vi ble mottatt på beste måte av Frøydis Christoffersen som hadde funnet fram et rikholdig historisk materiale om bedriften.

Aller først kan det være på sin plass med en kort historisk oversikt. Vi starter opp med noen klipp fra "Christiania-Portland-Cement-fabrik 1892-1942"

"Den 5. november 1888 konstituertes i Oslo det svensk-tyske selskap Christiania Cement Aktie-Bolag, hvis kapital i følge vedtektene skulle være minimum kr 600 000, maksimum kr. 1 200 000, fordelt på aksjer à kr. 1000".

"Av konsul Persson og medinteressenter kjøpte det nye selskap en del eiendommer på Slemmestad i Røyken (nedre Slemmestad, Lillelien og Slemmestadodden m.m.) hvor man gikk i gang med anlegget av fabriken. Denne var basert på utnyttelsen av ortocerkalk (en silurisk kalksten) og alunskifer på nedre Slemmestad og tilstøtende eiendommer. Man mente at disse kalkstenslagene inneholdt 80-90 % kullsur kalk. Til cementfabrikken skulle det knyttes et teglverk, som vesentlig tok sikte på fremstilling av forblendsten (fasadestén) og almindelig mursten".

"Anleggsarbeidet på Slemmestad kom ikke ordentlig i gang før i 1889. På generalforsamlingen den 29. juli dette år blev det oplyst at man hadde kontrahert maskiner såvel til cementfabrikasjonen som til fremstillingen av forblendsten, og at disse maskiner skulle leveres innen utgangen av 1889. Anleggsutgiftene utgjorde til nevnte dato kr. 204 194, heri inkludert betydelige beløp til bestilte maskiner og innkjøpte materialer. Av selve fabriken var de to sjaktovner på det nærmeste ferdig og skorstenene til ringovnene var under oppførelse, likeså ringovnen selv og bygningen for den. Videre var det utført en

del planeringsarbeider, sporveien mellom fabrikkplassen og havnen var ferdig, og pelene til bryggen var nedrammet på en strekning av 200 fots lengde og 30 fots bredde. Et dampkjøkken var innrettet for arbeiderne og to arbeiderboliger var under bygning".

Sementfabrikken ble forsøksvis satt i drift i 1889, men med lite tilfredstillende resultat. Kalksteinen i fjellet på Slemmestad viste seg blant annet å være hardere enn først antatt. Det hele ble en teknisk og økonomisk fiasko. Resultatet ble: Vi siterer nok en gang fra jubileumsberetningen fra 1942:

"I 1892 trådte Christiania Cement-Aktiebolag i likvidasjon, og cementfabrikken med tilhørende teglverk, tønnefabrikk, jordeiendom og beholdninger blev solgt til det nyopprettede selskap A/S Christiania Portland Cementfabrikk".

Samme år kom teglverket i drift igjen og sementfabrikken opptok prøvedrift.

I årene 1893 - 1899 kjøpte man øyene Gåserumpa og Langøya i Holmestrandsfjorden for å sikre nok kalkstein til sementfabrikasjonen i Slemmestad.

De produksjonstekniske problemer var mange, men i 1894 kunne man faktisk gjøre opp driftsregnskapet med en lite overskudd. Og i 1897 blir det økonomiske resultat betegnet som tilfredsstillende. Og ikke nok med det, man var smått om sen kommet fram til en kvalitetssement.

Teglverket var imidlertid en skuffelse, og 5. september 1899 besluttet direksjonen å nedlegge dette.

Slemmestadanlegget var stort sett kullfyrt, men i 1903 gikk man over til elektrisk drift.

I 1908 brant fabrikken ned til grunnen. Bare tønnefabrikken og ovnene sto igjen. Et par år senere var en ny og mer tidsmessig fabrikk med b.l.a. roterovner og doblet kapasitet i drift.

I 1912 besluttet man å gå over til såkalt "våtprosess" i sementfremstillingen. Dermed ble også støvplagen på stedet sterkt redusert. I 1921 brant tønnefabrikken. Under siste verdenskrig ble også eternittfabrikken reist etter at man hadde "luktet" på denne produksjonen allerede i året 1904. Etter verdenskrigen ble den nedslitte fabrikk så modernisert og fornyet at den ble betraktet som en ny fabrikk. Dette ga som resultat at man i 1951 hadde en ovnskapasitet på 400 000 tonn mot tidligere 250 000. 15 år senere var kapasiteten oppe i 600 000 tonn. La oss også nevne at i 1961 ble fibergalssfabrikken reist.

Så tar vi spranget fram til året 1985. Den 14. juli dette året ble klinkerproduksjonen på Slemmestad nedlagt. Men fortsatt ferdigforedles sement ved bedriften på Slemmestad av klinker hentet fra Norcem-konsernets bedrift i Dalen og fra andre land. Og på det opprinnelige fabrikkområdet på Slemmestad er 6-7 forskjellige andre virksomheter i full sving.

To ganger er sementfabrikkens arkiver blitt herjet av brann. Det var i 1908 og i 1922. Dermed er trolig en del interessant historisk materiale forsvunnet. Men svært meget er også i behold. Dette gjelder blant annet hovedboka fra 1892. Personalprotokollene er også interessante lesning, særlig for dem som har en eller annen tilknytning til bedriften. Komplette materialregnskaper for perioden 1912 - 1940 finnes også. Vi blar i "Cassa.Bogen" fra 1912 og finner at den gang kostet piasavakostene kr. 10.80 pr. dusin ved innkjøp fra Syvertsens Børstefabrik. Attpå til fikk bedriften 25% rabatt. Dette skulle tilsi en stykkpris på 68 øre. Til sammenlikning nevner vi at på dette tidspunkt var minstelønnen 33 øre på time.

Reglement

for

Arbejdere ved Christiania Portland Cementfabrik

samt tilhørende Teglværk.

1. Arbejdere antages og afskediges af Bestyrelsen, som tilfjere bestemmer deres Løn og Arbejdstid. Naar ingen for begge Parter lige lang Opsættelsestid ved skriftlig Kontrakt er fastsat, er faste Arbejdere antaget med 14 Dages gensidig Opsigelse. Som faste Arbejdere anses enhver, der enten udtrykkelig er antaget som saadan eller som i 4 Uger har været beskæftiget i Bedriftens regulære Arbejde.
2. Dette Reglement gyldeider som en Kontrakt mellem Arbejdsgiver og Arbejder.
3. Det paaligger Arbejderne noie at passe paa Arbejdstiden og efterrettelig folge de Ordres, som gives af Bestyrelsen eller de Formænd, som udtages af ham til de forskjellige Slags Arbejder.
4. Formændene maa noie tage Vare paa de Maskiner, Redskaber og Værktøi, som overleveres til deres Varetag og er ansvarlig for, at samme bliver tilbageleveret. Ligegyldig maa de passe paa, at Reglementet holdes efterrettelig samt strax medde Overtrædelse til Bestyrelsen.
5. Den almindelige Arbejdstid er fra Kl. 6 Morgon til Kl. 3 i Eftermiddag med Erhøst fra Kl. 9 til 9¹/₂ og Midtag fra Kl. 1 til 2.
6. Udbetaling af Løn sker engang ugentlig paa Selskabets Bankkontor paa Slømsmand. Ved Lønningen skal der altid indbetales 3 Dages oplyst Løn. Bidrag til Fabrikens Sygekasse samt Bøder og Hensætte til Fabrikken kan trækkes af Vedkommendes Løn.
7. Kommer nogen forsent til Arbejdet, skal han straks ved sin Ankomst medde sig for Formanden, der noterer Tiden. Udbetals saadan Mellding betragtes Vedkommende som kommen forsent da, naar Formanden bliver opmærksom paa ham. Afdrag i Afmøning betragtes i hele Timen. Dog vil der betales, der maatte overstige Lønnen for tabt Arbejdstid, beregnet i Forhold til Dagslønnen blive at betragte som Bøder og som saadant tilfjere Sygekassen.
8. Ingen Arbejder har Løv til at forlade Fabrikken i Arbejdstiden, uden at speciel Tilladelse er given af Bestyrelsen eller Arbejdsformanden. Ønsker nogen at blive borte fra Arbejdet en Tid, maa han skaffe en af Bestyrelsen godkjendt Stedfortræder i Arbejdet.
9. Ingen har uden speciel Tilladelse Ret til efter endt Arbejdstid at forblive i Fabrikken eller paa dens Omrøde og tillades ikke hverten Overfartsbøde eller Arbejde for privat Regning uden med speciel Tilladelse eller Opsagte af Bestyrelsen.

Christiania, 2den November 1894.

Direktionen for

Aktieselskabet Christiania Portland Cementfabrik.

Ovenstaaende Reglement for Christiania Portland Cementfabrik godkjendes i Medhold af § 32 i Lov om Tilsyn med Arbejde i Fabrikker m. v. af 27de Juni 1892.

Den Kongl. Norske Regerings Departement for det Indre

Christiania, 11de December 1894.

10. Overfartsarbejde betales med samme Timetæling som vanligt Arbejde, hvis ikke særskilt Overenskomst er truffet.
11. Værktøi, Brændsel, Materialer etc. maa ikke medtages fra Fabrikken eller dens Tomter uden efter speciel Tilladelse af Bestyrelsen.
12. Arbejdere, der ondrer paa Grund af uillørlig Optørsel er afskedigede fra Fabrikken eller uden gyldig Grund har opsagt eller forladt sin Tjeneste, kan i Regelen ikke paaregne nyt Engagement ved Fabrikken.
13. Følver, der møder beruset til Arbejde eller medfører berusende Drikke, som nydes i Arbejdstiden, bliver øieblikkelig afskediget.
14. Naar Daupplien eller Fabrikloken bliver udenfor den almindelige Arbejdstid har samtlige Arbejdere, som opholder sig paa eller i Nærheden af Slømsmand, straks og uden Ophold at indfinde sig paa Fabrikpladsen, hvor de stiller sig til Bestyrelsens eller hans befalingsmyndiges Disposition.
15. Bestyrelsen kan liggende Arbejdernes Bøder for a. mindre Forseelser, som f. Eks. uden gyldig Grund at komme forsent til Arbejdet eller blive væk fra Arbejdet uden Permission, skolestes Behandling af Fabrikens Hedsaader og Værktøi samt lignende taget for Forseelser med Reglementet, med fra Kr. 0.25 til Vedkommendes halve Dagløn.
- b. større Forseelser, som f. Eks. ugatsom, uovsindlig og skolestes Behandling af Maskiner og andet, som kan medføre Fare for Folks Liv, Lemmer og Helbred med fra Kr. 1.50 til Kr. 10.00. I de fleste Bøder vil blive anvendte efter Lovens.
16. Stoi og Sammenstøden maa ei finde Sted i Fabrikken eller paa dens Omrøde. Møder maa ikke afholdes uden efter speciel Tilladelse af Bestyrelsen.
17. Naar en Arbejder er opsagt eller opsiger sin Stilling ved Fabrikken, er han samme Dag, som han fratræder, forpligtet til at fratrætte Fabrikens Huse uden nærmere Opsigelse.
18. Dette Reglement er ophængt i Fabrikken og er beholdet desuden hver Arbejder et Eksemplar, som ved Afgangs fra Fabrikken bliver at tilbagegive i uleskaadiget Stand eller erstatte med 20 Or.
19. Gjor en Arbejder sig skyldig i en alvorlig Krenkelse af Reglementet eller forvrent i en alvorlig Forurening, kan han afskediges straks uden Opsigelse.
20. Enhver Arbejder er forpligtet til at kjende dette Reglements Indhold.

Navnet

I de skriftlige kilder finner vi Slemmestad-navnet første gang nevnt i året 1398. I biskop Øisteins Jordebok som ble nedtegnet på denne tid heter det blant annet at folk på stedet ga gaver til kirken for at presten skulle holde sjelemesser for dem på deres dødsdag.

Men selve gårdsnavnet er selvsagt vesentlig eldre.

Om navnets betydning skriver professor Oluf Rygh i boka Norske Gaardnavne utgitt i 1909 blant annet: "Slemmestad, uttales slæmmestå - Ligger ved Bøbekkens udløb i Kristianiafjorden. Denne Bæk antages i boka Norske Elvenavne side 233 at have hedt Slim, der formodes at være dannet af slim n. "Slim" og ogsaa synes at foreligge i andre Navne; Bøbakken er ved Slemmestad dyndet".

Av skrivemåter som er nyttet opp gjennom årene nevner vi Slimestad og Slemmestad i 1528, Slemmestadt i 1578, Slimmestad i 1593 og endelig i året 1617 den nåværende skriveform Slemmestad.

Første ledd i navnet, Slim skal i det gamle norske språk stå for en mudrete bekk. Og dette passer godt på Bøbakken her nede.

Konklusjonen skulle da bli at Slemmestad betyr "stedet ved den mudrete bekken".

Slemmestad anno 1925

Forfatteren Rudolf Nilsen (1901-1929)

skrev i sin tid en riktig fin skildring av stedet Slemmestad og aktivitetene der.

Den ble gjengitt i "Norges Kommunistblad"

1. mai 1925,

Når det gjelder hans antakelse om

Slemmestad-navnets opprinnelse, viser vi

til vår egen artikkel i dette nummer av

"Bygdemagasinet".

Artiklen fra 1925 gjengir vi i sin

originale form.

Forfatteren Rudolf Nilsen ble nektet adgang til cementfabrikken i Slemmestad.

-----<-----

En evindelig røk etsteds ute ved fjorden - det er Oslos begrep om Slemmestad. Dessuten vet man at de fire høye skorstenene, som dag og natt, sommer og vinter uten avlad spyr denne røk mot himmelen, hører til cementfabrikken derute. Men ellers kjenner man i Oslo svært litet til Slemmestad, for det hører ikke akkurat til de idyller ved fjorden man gjør lystreiser til om søndagen. Røken skremmer, den har man sak-

tens nok av her i byen! Derfor er Slemmestad blitt en liten by for seg selv, en industriby i miniature, som har grodd op omkring cementfabrikken, omtrent som de smaa middelalderiske byer ligger omkring en ridderborg.

At Oslos invaaener ikke har særlig interesse for Slemmestad - utover det aa kikke paa røken en gang iblandt - kan man ogsaa slutte av den ting at forbindelsen med hovedstaden er saa overordentlig skrall paa tross av den korte avstand. "Baaten fra by'n" anløper Slemmestad bare en gang om dagen, og veiene fra Asker og Heggedal er gresselige, iallfall hvor de nærmer sig Slemmestad. Naa, det siste har Røyken kommune tenkt aa rette paa, der er bevilget til ny vei og saa smaa begynt paa arbeidet med den, ogsaa. Derfor bør den som ennå ikke har hatt den interessante oplevelse aa se forhistoriske hjulspor skynde sig ut til Slemmestad før utviklingen har slettet dem ut!

Det som gjør at a.s. Christiania Portland cementfabrikk la sin bedrift herute var vel at der fantes brukelig sten paa stedet og de lette skibningsmuligheter for den ferdige cement. Alle vet hvad cement er, men hvor mange almindelige mennesker kan si hvad det er? Hvis man slaar op i et konversationsleksikon faar man vite at det er stoffer som har den egenskap, at de efter aa være utrørt med vann hardner til en masse. Og denne masse oppløses ikke ved aa komme i vann igjen. Dette var noget man visste, men det skader altsaa ikke aa slaar op i et konversationsleksikon en gang iblandt. - Den viktigste av all cement er portlandcementen, som ifjor kunde feire 100-aars jubileum. Den blev nemlig fremstillet for første gang i 1824 av en mann ved navn J. Apsdin i Leeds, og han gav den navn efter dens likhet med Portland-stenen, som blev benyttet meget i England. Denne cement lages helst av kalksten og sandfri lere, som renses ved at den blir pulvrisert eller slemmet. Derav navnet Slemmestad, sannsynligvis. Derefter blir raamaterialene blandet og fuktet litt og tilslutt brent i store, saakalte roter-ovner. Og resultatet av denne skjærsild er altsaa det graa, fine pulver, som vi alle vet er cement.

Hvis ikke dette er sandt, saa er det iallfall ikke undertegnedes skyld. Jeg har gjort hvad gjøres kunde for aa bringe paa det rene hvad cement er, og det var først efter at alle andre utveier var stengt at jeg slog op i Salmonsens. Jeg reiste nemlig til Slemmestad i det salige haap at jeg skulde faa lov aa se hvordan man fabrikerer cement. Men det viste seg aa være like vanskelig for en journalist aa slippe inn i en cementfabrikk, som det ifølge autoritative uttalelser skal være for en rikmann aa slippe inn i himmerike. Jeg blev nektet adgang, men det er dog en trøst aa vite at heller ingen andre kameler greier naalegiet.

Som man kanskje nu vil ha opdaget gav jeg mig allikevel til aa skrive om Slemmestad. For Slemmestad er ikke bare de fire rykende skorsten-er, det er ikke bare cementfabrikken.

Der bor adskillige hundrede mennesker i den lille by, og blandt dem er der med aarene skapt en arbeiderbevegelse, som kan være et mønster for mange lignende industristeder i vaart land.

Ved siste optelling hadde Slemmestad og dalen innenfor i alt 1 500 beboere. Av dem arbeider 3-400 mann paa cementfabrikken. Alle arbeiderne er fagorganiserte, og der er vistnok ogsaa de 100 mann, som bedriften har i arbeide i stenbruddene ute paa Langøen ved Holmestrand. Der har ikke vært konflikt siden 1920. Da paagikk der en syv ukers streik som resulterte i at bedriften gikk ut av Arbeidsgiverforeningen. I begynnelsen av mars dette aar blev der vedtatt ny tariff. Da blev dagarbeidernes gamle lønn forhøyet med 25 øre pr. time og skiftarbeidernes med 30 øre, slik at timelønnen nu er henholdsvis kr. 2,05 og 2,20. Fagarbeiderne har en lønn fra kr. 2,45 til 2,61 pr. time. Akkordsatsen

blev forhøyet til disse tillegg, og tillegget for helgearbeide blev en del forbedret, saaledes er det 200 prosent for de store høitider. Ferien er 12 dager.

Kooperasjonen har slaatt sterke røtter på Slemmestad. Samvirkelaget - eller det kooperative handelsselskap som det heter - har nu 335 medlemmer. Det driver kolonial-, manufaktur- og melkeforretning, samt kaffè og bakeri. I 1919 blev det utvidet med en ny gaard, men er nu igjen iferd med aa sprenges i mangel av plass. Omsetningen i 1924 var ca. 811,000 kroner, og nettofortjenesten var ca. 41,000 kroner. Formann i samvirkelaget er vaar partifelle A. Smedsrud.

Folkets hus paa stedet er egentlig mere praktisk enn vakkert, idet - som det saa ofte gaar med vaare hus rundt omkring - hensynet til utseendet har maattet vike for hensynet til økonomien. Der drives kino i lokalet, og saa er maskinrummet bygget utenpaa huset som en stygg vorte. Man er opmerksom paa at det ikke er videre pent og der vil i nær fremtid bli rettet paa det. For styret i Folkets husforeningen har planlagt en større utvidelse av huset, slik at der blir en egen kinosal. Formann i byggekomiteen er Jacob Nikolaysen, og med den mann i spissen vil nok arbeidet skyte rask fart.

Slemmestad ligger i en arbeiderstyrt kommune, og saa langt som de nuværende forhold tillater det har Slemmestad-arbeiderne gjennomført forbedringer. Saaledes kjøpte kommunen i sin tid en større eiendom, Ø-gaarden, som blev utparcellert til tomter. Disse tomter har arbeiderne kjøpt og bygget sine hjem paa. Det var et meget heldig tiltak av kommunen, og resultatet er de smaa vakre hus som ligger tett i tett opover lien og nede i dalen innenfor fabrikkens.

Her kan det være passende aa innskytte en bemerkning om den fryktelige støvplage, som er meget generende for de smaa vakre hus. De alltid rykende skorstener drysser et grått, vemmelig støv ned over hele distriktet, slik at hvor man gaar i skauen der omkring subber man i støvet. Blaa dress er ingen praktisk klededrakt paa Slemmestad! Dette støv er ogsaa meget leit for vegetasjonen, det kvæler etterhaanden trær og blomster. Der har været forsøkt paa mange maater aa forebygge støvdrysset, men ennå har ingen sindig hjerne funnet den riktige metode. Men en slik oppfinnelse kommer vel med tiden.

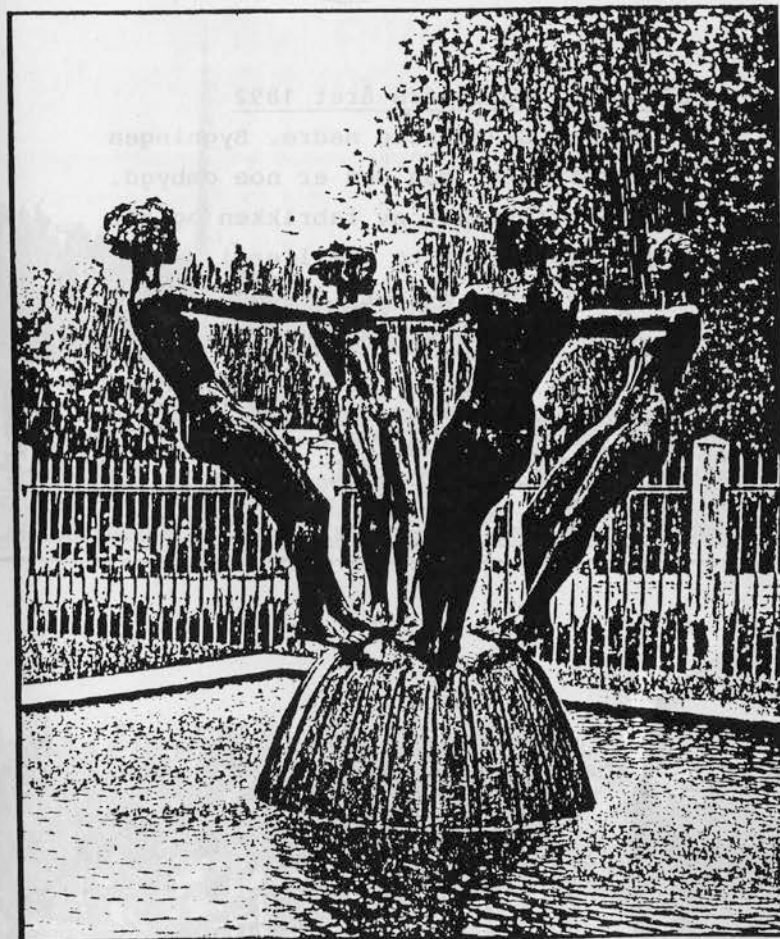
Bygdens største skole ligger paa Slemmestad. Der blev bygget ny skolebygning i 1916-17. Den er moderne utstyrt i alle retninger, med centralopvarming, bad, skolekjøkken etc. Skolen har 9 lærere og lærerinner og 300 barn. Formann i skolestyret er vaar tidligere omtalte partifelle Smedsrud.

Skolen gir ogsaa rum for et folkebibliotek med en hel mengde god litteratur. Av andre kulturinstitusjoner paa stedet kan nevnes at der er folkeakademi, som utfolder en livlig virksomhet.

Tilslutt maa nevnes at Norges kommunistiske parti har en meget sterk og arbeidsdyktig avdeling paa Slemmestad som er det øvrige arbeiderpartiet langt overlegen. - Kameratene der ute arbeider meget godt i de forskjellige grener av partiets arbeide. Foruten partiavdelingen drives barnelag, ungdomslag og kvinnegruppe. Norges Kommunistblad har meget god utbredelse. Formann i Slemmestad-avdelingen av vaart parti er kamerat Ragnvald Johansen.

Saa aa si all samfundsvirksomhet i den lille by Slemmestad drives av arbeiderbevegelsen, og det paa en utmerket maate. Det er et løfte for den dag, da arbeiderne overtar ledelsen av det hele samfund.

Pist.

Sementproduksjonen på Slemmestad har gjennom årene vært sterkt mannsdominert. Skulpturen bestående av fire jenter som slår ring omkring en fontene myker derfor opp i fabrikkmiljøet. Den er plassert like innenfor inngangsporten.

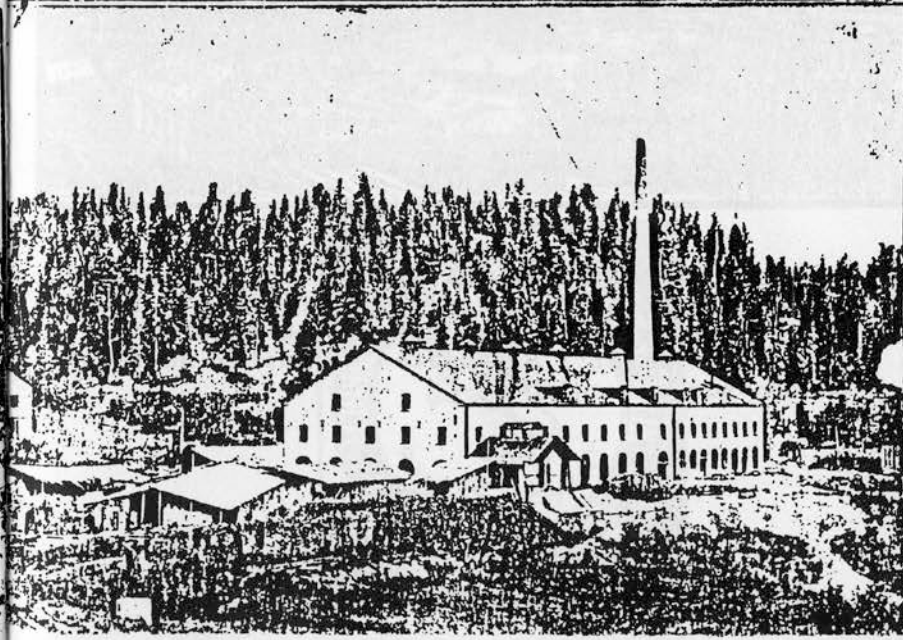
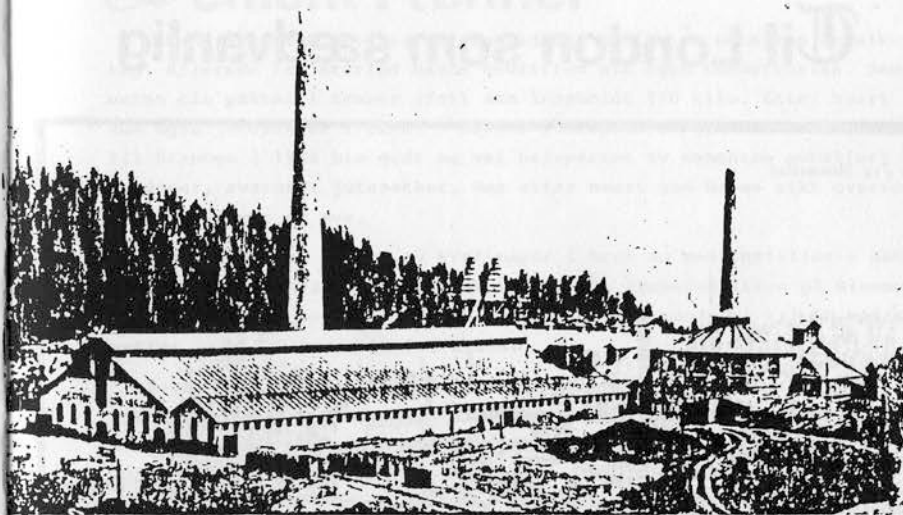
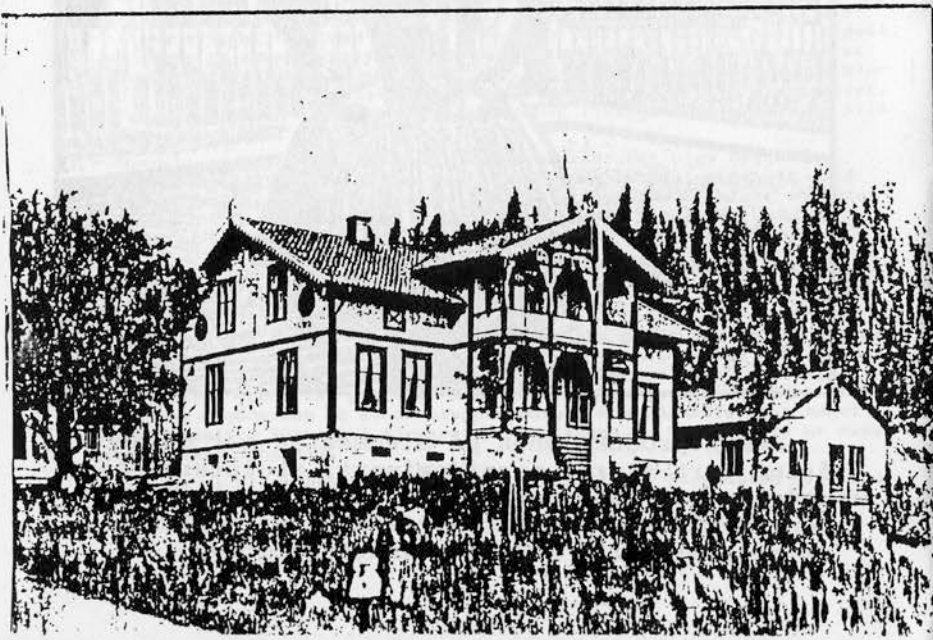
Slemmestadfotos fra året 1892

Under: Slemmestad nedre. Bygningen står fortsatt, men den er noe ombygd. Den eies fortsatt av fabrikken og gir i dag husrum for to familier.

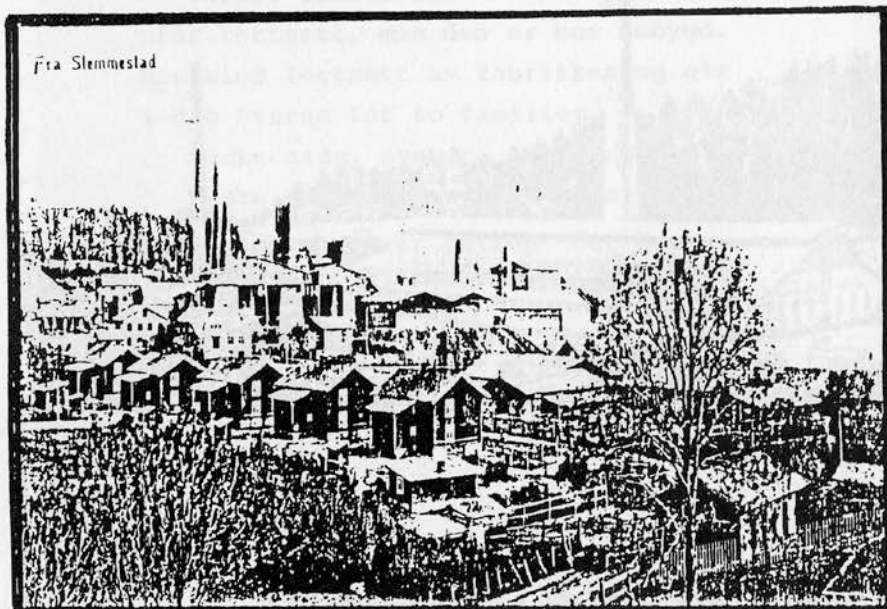
Neste side, øverst: Ringovnen.

Neste side, nederst: Teglvirket.

Dette tok sin leir omtrent der hvor bussgarasjene står i dag.

Til London som sædvanlig

Postkort med motiv fra Slemmestad finnes det mange av. Dette er poststemplet "Drammen X.13.10. 1F" og forteller at avsenderen, som heter Wilhelm, har "været i Slemmestad og laster nu for London som sædvanlig".

Sement i tønner

Sement er svært ømtålig for fuktighet. Derfor er emballasjen viktig. Allerede fra starten hadde bedriften sin egen tønnefabrikk. Sementen ble pakket i tønner (fat) som inneholdt 170 kilo. Etter hvert kom også jutesekker i bruk. 3 sekker tilsvarte en tønne sement. Fram til brannen i 1908 ble godt og vel halvparten av sementen emballert i tønner, resten i jutesekker. Men etter hvert som årene gikk overtok jutesekken mer og mer.

I 1927 tok man sekker av kraftpapir i bruk og man installerte automatiske pakkemaskiner. Men først i 1940 ble tønnefabrikken på Slemmestad definitivt nedlagt. Omtrent samtidig gikk man over til 50 kilis sekker (mot tidligere 56 $\frac{2}{3}$ kilos).

Sementen gikk fra starten av til hjemmemarkedet. Men etter hvert ble det betydelig eksport. I årsberetningen for 1921 heter det " - vi eksporterer nu cement til nærsagt alle jordens land - ". Tønnene ble påklebet store fargerike etiketter som fortalte om den fortrinnsfulle Portland-Cementen. Man kunne vise til sølvmedalje fra en utstilling i Stockholm i 1897 og gullmedalje i Bergen året etter. Og gullmedalje ble det også på verdensutstillingen i Paris i året 1900. Etikettene inneholdt selvsagt bedriftens varemerke.

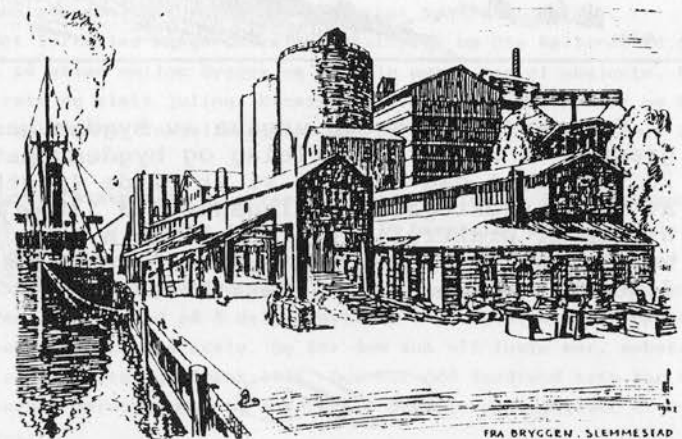
På sementfabrikken har man tatt vare på noen eksemplarer og vi gjengir kopier i sterkt forminsket utgave, men desverre bare i sort/hvitt.

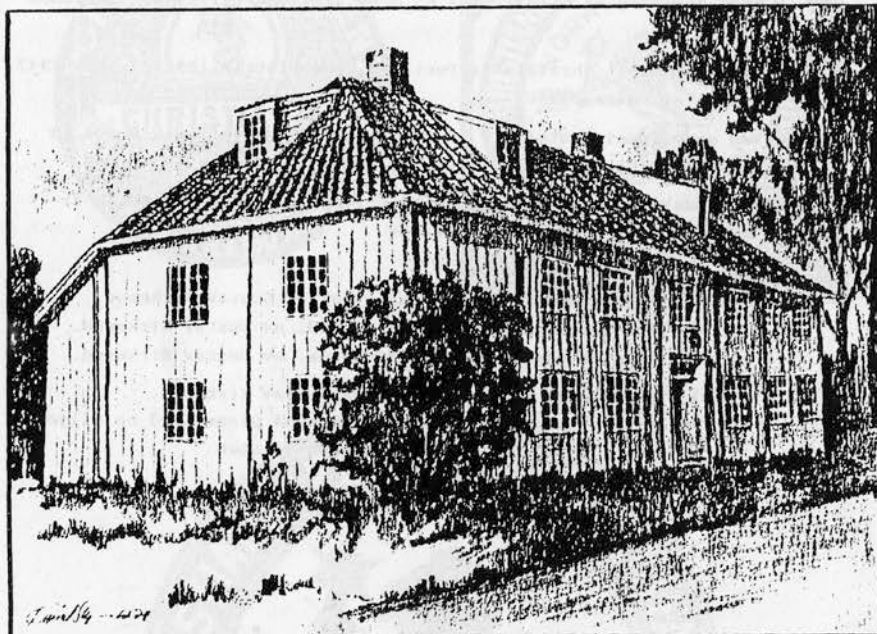
Lokalhistorisk stoff om Slemmestad

- Slemmestad Arbeiderforening 75 år - 1971, illustrert
- Slemmestad Arbeiderforening 1896 - 1921. En kortfattet historie over foreningens tilblivelse og dens virksomhet i 25 år - Drammen 1921.
- Aktieselskabet Christiania Portland Cementfabrik 1892-27. mai-1942. Utgitt av selskapet.
- Ved en milepel - Utgitt i anledning av A/S Christiania Portland Cementfabriks 75-års jubileum. Oslo 1967.
- A/S Christiania Portland Cementfabrik Slemmestad - Oslo, 60 år - 27. mai 1952. Utgitt av selskapet.
- Røyken historielags årbøker
 - 1976 - Slemmestad før storindustrien, av Gustav Kirkerud.
 - 1980 - Fra Cementfabrikkens første tid, av Gustav Kirkerud.
 - Litt om Slemmestad i 1920-årene, av Gustav Kirkerud.
 - 1983 - Skåningene på Slemmestad, av Gustav Kirkerud.
 - Etableringen av Cementfabrikken på Slemmestad og miljøet rundt den 1883 - 1913, av Erik Andresen

FRA BRYGGEN, SLEMMESTAD

Sande prestegård

Som nevnt i forrige utgave av Bygdemagasinet gjestet vi Sande historielag og bygdemuseet der 28. april. I dag bringer vi et bilde (postkort) av Sande prestegårds våningshus fra 1783. Bygningen er praktfullt restaurert og nyttes til møtelokaler m.v. Jo, det nytter å verne om tidligere generasjoners byggeskikker.

Ole Høiland – også i Røyken

MESTERTYVEN Ole Høilands arrestasjon i Skoger i året 1842 er omtalt annet sted i bladet. I denne forbindelse kan det være av interesse å nevne at Ole Høiland også hadde tilhold i Røyken. Men først noen data om den legendariske forbryteren.

Ole Pedersen Høiland var fra gården Høiland i Bjelland prestegjeld i Vest-Agder. Han var født i 1797 og ble betraktet som en flink og bra gutt i oppveksten. Men allerede i konfirmasjonsalderen slo han inn på forbryterbanen. Lovens lange arm fakket ham gang på gang. Men fengslene var ikke solide nok for ham. Hele 11 ganger rømte han. Mest kjent ble han etter innbruddet i selveste Norges Bank natt til 2. nyttårsdag i året 1836. Bytte ble hele 64 000 spd. i sedler. Ole Høiland endte sitt liv ved å henge seg i cella si på Akershus i 1848.

SA tilbake til hans tilknytning til Røyken. Den 26. juni 1831 rømte han fra Akershus festning sammen med tre andre fanger. De brukte båt og rodde til Røyken. Allerede første natt på frifot begikk de innbrudd hos fanejunker Wilhelm Gabrielsen på Gunnerud gård. Der stjal de både mat og brennevin. Samme natt brøt de seg inn hos Ole Aasgaard og stjal to sabler, to artilleriuniformer og en chaco.

I følge sagnet skal også Ole Høiland ha hatt mer permanent tilhold i Røyken, nemlig i noen fjellhuler vest i bygda. "Høilandshula" lå i det bratte granittfjellet ned mot Drammensfjorden mellom Kustein og Brøholtstranda. Der holdt han til etter bankranet i 1836.

Det fortelles mange underlige historier om Ole Høiland. En gang han gikk på stien mellom Hyggen og Kustein møtte han ei ungjente. Henne ga han rett og slett juling. Etterpå fikk hun noen sølvpenge og beskjed om å gå hjem og fortelle at han Ole Høiland, ja, han kan være både vond og god.

OMTRENT 100 år etter Ole Høilands fødsel skrev sogneprest J. J. Jansen i Røyken en fin beretning om selve hula, eller hulene, for det var flere av dem. Han skrev også ned en del muntlige erindringer om mestertyvens aktivitet i bygda og om dem som var med på å dele utbytte – – –. Materialet er oppbevart i sogneprestkontorets arkiv. Og for dem som vil leste mer, anbefaler vi Røyken historielags årbok 1976. Der har Odd Sandlund tatt for seg denne spennende beretningen. Og sogneprest Jansens optegnelser er også gjengitt.

Nye medlemmer

Det er en gledelig tilgang på nye medlemmer i historielaget. Etter at forrige nummer av Bygdemagasinet gikk i trykken i mai kan vi ønske disse velkommen som nye medlemmer:

Martin Hildeskår,	3440 Røyken
Jørn Eric Hansen,	3440 Røyken
Rakel H. Ingebretsen,	3440 Røyken
Unni Ejfjestad,	3478 Nærnes
Hanne Arbakk,	1380 Heggedal
Karl og Tom Sletner,	1380 Heggedal
Dagfinn Langsøe,	7000 Trondheim

Vår kasserer gjør oppmerksom på at navn på 2 av våre tidligere medlemmer mangler i den medlemsfortegnelsen som ble gjengitt i Bygdemagasinet nr. 4. Det er:

Lillian Moe,	Blåveisveien,	3470 Slemmestad
Knut og Else Berg Halvorsen,	Nordhagenveien 13,	3430 Spikkestad

Vi beklager feilen

Gjerdalsangen

En hver bygd med respekt for seg selv har sin lokale bygdesang eller vise som kan synges ved festlige anledninger. Slik også i Røyken.

Røykensangen og Røykenvisen ble gjengitt i Røyken historielags første årbok (1970). Og i Årboka for 1971 kom Årossangen på trykk. Videre ble Hyggensangen skrevet av tidligere lærer ved Hyggen skole, Borgar Ulltveit-Moe. Og Gjerdal har sin Gjerdalsang.

Denne siste ble skrevet av Einar Vinbæk. Dette skjedde i forbindelse med innvielsen av stedets eget forsamlingslokale, Fjordheim, 19. april 1958. Vi gjengir Gjerdalsangen på neste side.

Muligens finnes det flere lokale bygdesanger i Røyken. I Bygdemagasinet spalter er de hjertlig velkomne.

Gjerdalsangen

Vi ærer vårt hjem og vår grenn med en sang
til glede, til hygge og fest.
Det kunne jo hende vi sang den en gang
vi syntes det passet som best.
For ordlek og rytme og tonenes klang
kan forme vårt samvær og styre vår gang,
slikt gir resultater
i løpende rater
hvis veien er kroket og lang.

Vårt Gjerdal — vi har deg så kjær,
her fjellet og fjorden er nær.
Ndr vannspeilet vugger i kvellsolens skjær
så vakkert — så vakkert det er.

Her lever et folk som vil bygge et hjem
hvor gleden skal vokse og gro.
Vi bærer det sammen, vi fører det frem
i felles fortrøstning og tro.
Vi synger vår sang, og vi rekker vår hånd,
i sorg og i glede vi knytter et bånd,
med takken til alle
det følger jo kallet
at sangen vi synger er sdn'.

Vårt Gjerdal — osv.

Vårt hus har vi bygget i tillit og tro,
det kostet nok umak og tid,
men alt vi har felles forteller oss jo,
vi har vel fått lønn for vår flid.
I dager og år skal vårt velferdshus stå
med front ut mot fjorden så tindrende blå,
og kalle oss sammen,
til alvor og gammen,
der slekter skal komme og gå.

Vårt Gjerdal — osv.

Meieridrift: RØYKEN FØRST UTE

"Amtets første meieri anlas i Røyken 1860 - -"

Disse ord står å lese i boka "Buskerud Amt. Jubileumsskrift 1814-1914". Og meieriet det siktes til lå på Kjekstad og det var vel gårdens egen melk som ble foredlet der.

Det er meget sparsomme skriftlige kilder om denne meieridriften. Men i året 1905 var melkemengden der 184 100 liter (eller 500 liter om dagen). Noen få år senere opphørte statusen som meieri.

Til sammenligning nevner vi omsetningen ved de øvrige meierier i Røyken i 1905 : Hotvedt, 325 100 liter, Spikkestad, 147 700 liter og Røyken meieri 452 400 liter.

Gårdsboka på Kjekstad har også sparsomt med opplysninger om meieridriften på stedet. Boka ble skrevet av Harald Kjekstad på 1950-tallet. Harald var født i 1880 og døde i 1972.

Vi siterer fra boka:

"Så vidt jeg husker var moder alene med melkestellet. Det var den gang 45-50 melkekuer, så det ble mye melk å stelle. I melkekjelleren var spesiallaget 2 lange og smale karr for isavkjøling til, også spesiallagede såer -lange og smale- som ble satt på tvers i karrene. Og et rundt karr for isavkjøling av spannene som skulle sendes, av helmelk, kremfløte og alminnelig fløte, samt skummet melk. Dette ble sendt hver morgen med 7.20-toget fra Røyken til Oslo, hvor gården hadde eget melkeutsalg sammen med to andre store gårder, den ene Fritjof Yongs "Aas" i Hakkedalen. Melkeutsalget var i Møllergaten nær Stortorvet, altså meget sentralt i den tid. Og moder sto hver dag, vinter som sommer i den kolde kelkekjelleren, skummet og gjorde spannene istand til neste morgen. Jeg tror at hun ikke turde betro dette arbeide til andre".

Så langt Harald Kjekstads beretning.

Vi har samlet noe stoff om annen meierivirksomhet i bygda. Dette skal vi eventuelt komme tilbake til ved en senere anledning.

kurs i slektsgransking / tyding av gotisk håndskrift

I høst vil Røyken Friundervisning i samarbeid med Fylkeskonservatoren sette igang kurs i slektsgransking og tyding av gotisk håndskrift. Meningen er å holde en kort innføringskurs i tyding av gotisk skrift her i Røyken (Spikkestad) med lokale skriftlige kilder som grunnlagsmateriale. Kurset vil ellers være lagt opp som et brevkurs. Nærmere opplysninger om kurset kommer i Friundervisningens katalog. Vi oppfordrer de av våre medlemmer som er interesserte i slektsgransking til å følge kurset. Senere vil det være anledning til å følge skrifttydingskurs som fylkeskonservator Geir Helgen holder for Skoger historielag i Drammen bidliotet.

Nærmere opplysninger gis av studiesekretær Micheline Viktil i Friundervisningen. (Adr: Odalsveien 4, 3470 Slemmestad, tlf. 851798)

Terje Martinsen

høstturer

Busstur til Gamlebyen, Fredrikstad

lørdag 6. september

Brev er sendt medlemmene. Se også annonse i Røyken og Hurums Avis.

Sprengstoffmuseet i Sætre

tirsdag 30. september kl. 18.00

Medlemmene blir orientert nærmere.

Markvandring Nærnes - Baarsrud

Medlemmene blir orientert nærmere.

